PRÒLEG

Txiki, encara

ADRIÀ GUIMERÀ, DAVID FONTANALS I DAVID FERNÀNDEZ,
PEL COL·LECTIU VENT DE LLIBERTAT

Quan a dos quarts de nou de la llarga matinada del 27 de setembre de 1975, Jon Paredes Manot «Txiki» queia abatut enmig d'un bosc de Collserola, clivellat pels trets d'un escamot de guàrdies civils voluntaris, després d'un judici farsa i una nit de vigília a la presó Model de Barcelona, el franquisme ja havia decidit certificar que formalment finiria els seus dies, amb crueltat roïna, tal com els va començar: a sang i foc. A sang i a mort. Simultàniament, Otaegi queia a Burgos i Sánchez Bravo, Baena i Garcia Sanz eren assassinats, en nom de l'Estat, a Hoyo de Manzanares. Cinc osques en la fosca de la dictadura contra cinc militants d'ETA i el FRAP. El que pretenien matar

de debò era molt més. El que volien soterrar encara ens inclou a totes i tots.

Una pregunta –mil preguntes, suggeria Brecht– per a cada història. Qui era Txiki? Qui era Otaegi? Qui va signar les penes de mort de Bravo, Baena i Sanz? Per què cal aquest llibre? Preguntes massa pertinents, atès que el lema oficial d'enguany diu cínicament «50 años en libertad», i caldrà evidenciar, urgentment i un cop més, que els que van restar en llibertat plena van ser els seus botxins. I això inclou tota la cadena tròfica de la repressió necròfila del franquisme. No és sobrer recordar que cap d'ells mai va ser jutjat ni tan sols depurat; de fet, no sabem ni el nom dels executors materials, encara. Ni veritat, ni justícia ni reparació. Ni ministres, ni policies, ni militars togats ni guàrdies civils. Ningú. Ben al contrari, tots van ser amnistiats de seguida i es van retirar amb pensió pública pels mèrits prestats en dictàcracia i en democradura. Algú ja va escriure fa molt que el més complicat de la transició democràtica seria explicar-la a la mainada, quan comencessin a fer preguntes incòmodes. I aquelles preguntes encara no han estat respostes. I som aquí.

Amb en «Txiki», però, malgrat el pas del temps i la democràcia de l'amnèsia imposada i impostada, passa com amb Salvador Puig Antich i tants altres noms de companys caiguts en combat. Gairebé tothom es recorda del moment exacte on era, en aquella hora precisa, en aquell dia funest esdevingut nit no closa. Ho recorden,

especialment, aquells que es deixaven la pell en la pista de la vida i de la lluita contra una dictadura franquista agònica. I repassar avui aquell setembre, quan ja fa cinquanta anys dels darrers afusellaments del franquisme, tot escoltant les veus sòlides dels qui van viure de prop aquells fets rebla implacablement aquesta certesa. El record de la militant Blanca Serra –que va acollir en Txiki quan fugia de la pressió repressiva al País Basc–, dels advocats Magda Oranich –present en l'execució–, Jordi Oliveres –que va treure la darrera carta d'en Txiki– o August Gil Matamala –que va acompanyar la mare durant el judici– és el mateix. En tots el record encara és nítid, adolorit i gairebé comú: un dels pitjors dies de les seves vides. I un dels més impunes, a la llum dels fets i de la història.

Si recordem aquells noms –n'hi ha molts més– és perquè abans, durant i després de la detenció d'en Txiki va haver-hi una trama solidària catalana. Fins i tot el primer nínxol d'en Txiki a Catalunya fou cedit per la família Pons Llobet, militant del MIL de Puig Antich, executat a la Model a garrot vil només un any i mig abans. Hem hagut d'esperar fins aquest febrer, hivern del 2025, perquè el govern espanyol, gràcies a la tossuderia perseverant de les germanes, anul·lés la sentència. Les coses estan d'aquesta manera. Recordar-ho és el motiu cabdal d'aquest pròleg, perquè si el fem és per cridar als quatre vents –als vents de la llibertat– que aquella trama continua ben viva, sempre s'ha mantingut dreta i mai ha estat

estroncada ni per l'oblit oficial ni per deixadesa militant. Cada setembre des de fa cinquanta anys, un raconet de Collserola es converteix en un dels actes més potents que es fan en el calendari memorial dels Països Catalans. Un lloc per entendre'ns i reconèixer-nos. Un espai d'afirmació i resistència. Una assemblea per revalidar el compromís i continuar buscant respostes a preguntes que el vent, el vent d'en Txiki, ens continua portant.

Des de l'imperatiu categòric de la memòria, caldrà recordar que aquesta titànica i sisífica tasca de rescabalar els oblidats, de rescatar els silenciats, de retornar a casa els absents, ha estat sempre obra de persones anònimes, xarxes compartides i entitats resistents. No pas del poder, no pas d'una crònica hiperrealista que tragina entre el crim d'Estat, la impunitat absoluta i l'oblit planificat. Contra això, ni un sol any, des d'aquell fatídic setembre del 75, ha deixat d'haver-hi homenatge a Txiki a Cerdanyola del Vallès, a la clariana de bosc de Can Catà, a la vora del cementiri Nord de Cerdanyola. En aquesta estela, l'any 2014 es va produir un relleu generacional previsible: la bona colla basca i catalana d'en Txiki, amb edats cada cop més avançades, però sempre infinitament lleials als seus companys, encarregaven solemnement a una nova fornada de joves que s'encarreguessin de garantir aquell acte anual. I així ha estat. I així serà. D'aquí a uns anys, ben segur, aquells joves que deixaran de ser-ho passaran el testimoni a les noves generacions. Perquè des de qualsevol

perspectiva, aquest ha estat un acte continuat d'exercir la sobirania popular de la memòria, ara que ja sabem que la lluita contra el poder és massa sovint la lluita de la memòria contra l'oblit.

Aquest acte anual popular ininterromput, que ja dura cinc dècades i que va néixer entre càrregues i controls policials quan la solidaritat popular catalana pretenia acomiadar en Txiki, ressona amb la mateixa valentia d'aquell advocat que, present enmig del públic del tribunal militar, va arrencar a aplaudir a en Txiki després de la seva declaració, amb el consegüent rebombori. És precisament en aquell gest, l'oblidat gest dels rebels, en què cal prosseguir: trencar el silenci de la sala. Sobretot perquè si encara som aquí –si fins i tot hem anat molt més enllà que no ens pensàvem– també és per haver-nos oposat a un dèficit estructural, crònic i constituent de la transició i el règim del 78: la desmemòria i les tardanes i febles polítiques públiques de memòria. Paradoxalment, obliden deliberadament en nom de la pretesa democràcia aquelles que més van lluitar-hi i més van patir els rigors criminals de tot feixisme. Sense metàfores, en crua realitat, el lloc on Txiki va caure assassinat ni és un espai de memòria democràtica, ni està degudament cuidat ni està ni tan sols senyalitzat. És el moviment popular que manté una placa tot l'any i que cada any l'honora. I només va ser el municipalisme alternatiu que va aconseguir que el

nomenclàtor de Cerdanyola aprovés un futur carrer Txiki, que encara no té espai ni data, però que algun dia arribarà.

És imprescindible dir-ho: allà on podia no haver-hi res, allà on, de fet, el poder havia decidit que no hi hagués res, al mateix indret on van executar-lo, cada any tot reviscola i reneix contra el no-res institucional. Aquest llibre que tens entre mans, un altre pont més entre Txalaparta i Manifest, és només un exemple més d'aquesta continuïtat històrica. Almenys per a nosaltres, la figura d'en Txiki, del Txiki company de totes les lluites, corporitza, a vida i mort, un projecte compartit que neix en terres extremenyes, a Zalamea de la Serena, arrela a Zauratz i brota a Cerdanyola. Això és el que menys suporten d'en Txiki: l'arrel i el vent. I la mare, la seva mare coratge, l'Antonia, que ens va deixar l'estiu de l'any passat i sempre ens ho aclaria. En Txiki li va dir a la Model: no et preocupis, mare, perdràs un fill però te'n naixeran milers. De seguida, en tornar a Zarautz, tothom li deia pel carrer «Agur, ama». Ella se sorprenia, com si les darreres paraules del fill anessin prenent cos. Però des d'aleshores i fins als darrers dies, la gent anònima del carrer la continuava saludant: «Hola, mare». «I jo els mirava i no els coneixia i no sabia qui eren». Però ells i elles, sí. I nosaltres, també. La mare d'en *Txiki* com a mare de tots, en les Antònies que mai no escriuen la història, sinó que la resisteixen, i, per això mateix, la fan.

Som encara els fills i filles de l'Antonia Manot. Perquè en Txiki mai no va morir amb ell i reviu en cadascun de nosaltres cada cop que plantem cara a qualsevol injustícia. Memòria del futur, en realitat, parlar d'en Txiki avui no és res més que continuar parlant de nosaltres, prendre el pols a l'estat dels anhels comuns i projectar les necessitats col·lectives, reivindicant la tendresa republicana i afirmant i afermant els ponts indestructibles entre Euskal Herria i els Països Catalans. En «Txiki», com aquella rosa d'Estellés que passava de mà en mà clandestinament, genera un imprescindible efecte baula, que uneix en un present complex la cruïlla entre passat i futur. Al capdavall, som aquí per tots aquells que ens van precedir en condicions incomparablement molt pitjors. I hi som, encara, també i sobretot, per aquells i aquelles que vindran: que arribin en condicions millors, atesos els temps foscos que corren, ja depèn de totes i totes, dels nostres esforços, compromisos i perseverances.

I en això rau el fet que Txiki continuï sent –avui, ara i aquí– el vent de llibertat que ens empara sempre, ens arrecera avui i ens farà avançar demà i cada dia. Ho continuarà sent: com a mínim, lliures els pobles i iguals les persones, fins que als homes i a les dones no se'ns pesi amb les balances.

Visca en Txiki. Gora Txiki.

Que bufi sempre el vent de la llibertat.